

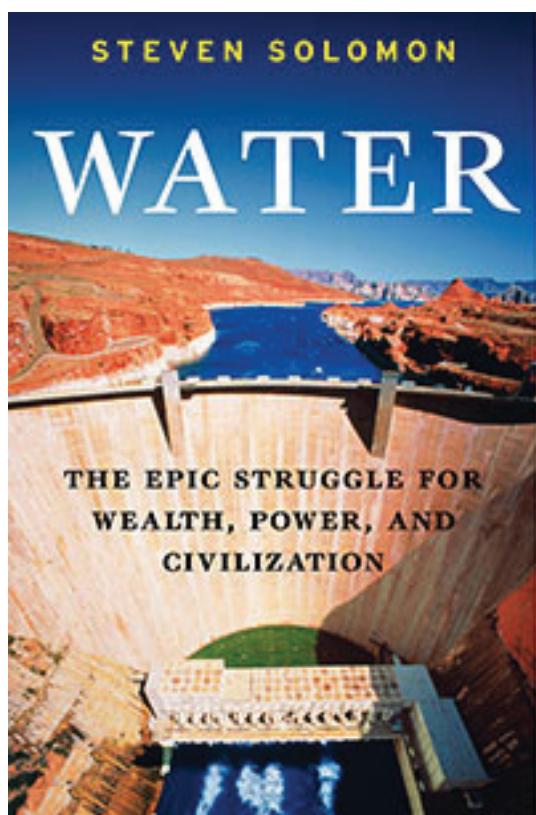
บทแนะนำหนังสือ

WATER: The Epic Struggle for Wealth, Power, and Civilization

by Steven Solomon

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ รัตนวราหะ

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการเกิดอุทกภัยแต่ละครั้งได้ปรากฏความขัดแย้งระหว่างประชาชน ชุมชน ภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ ทั้งด้านแนวคิดและแนวทางปฏิบัติที่จะบรรเทาความเสียหายและป้องกันอุทกภัยที่อาจเกิดขึ้นอีก ในขณะเดียวกัน พื้นที่หลายแห่งได้ประสบกับปัญหาภัยแล้งอยู่บ่อยครั้ง มีการขาดแคลนน้ำที่นำมาใช้ในการเกษตร อุตสาหกรรมและอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ทำให้เกิดการต่อสู้แย่งชิงน้ำระหว่างกลุ่มบุคคล ชุมชนและภาคการผลิตที่ต้องการใช้น้ำเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ความขัดแย้งที่เกี่ยวกับน้ำไม่ได้จำกัดเพียงแคในระหว่าง ชุมชนและพื้นที่ภายในประเทศ แต่รวมไปถึงในระดับประเทศ ดังเช่นในกรณีการสร้างเขื่อนในบริเวณต้นน้ำของแม่น้ำโขงในประเทศจีนมีผลกระทบต่อพื้นที่ปลายน้ำ ทั้งประเทศลาว ไทยและกัมพูชา น้ำจึงเป็นทั้งปัจจัยพื้นฐานของความอยู่รอดและความรุ่งเรืองของมนุษยชาติ และเป็นต้นตอของความขัดแย้งและการแก่งแย่งชิงดีของมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นอีกในอนาคต

ผู้ที่สนใจเรื่องเกี่ยวกับน้ำควรอ่านหนังสือชื่อ Water: The Epic Struggle for Wealth, Power, and Civilization ของ Steven Solomon (พิมพ์ปี ค.ศ. 2010 สำนักพิมพ์ Harbercollins) หนังสือเล่มนี้ได้ประมวลเรื่องราวเกี่ยวกับบทบาทของน้ำในประวัติศาสตร์ อารยธรรมของมนุษย์ ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์มาจนถึงปัจจุบัน โดยมีเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ส่วนแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของน้ำในฐานะเป็นปัจจัยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตและเป็นจุด

เริ่มต้นของอารยธรรมและการสร้างจักรวรรดิแรกๆ ของมนุษยชาติในอียิปต์ จีน โรมัน และบริเวณทะเลเมดิเตอร์เรเนียน โดยการสร้างคลองส่งน้ำและระบบชลประทานขนาดใหญ่ เนื้อหาส่วนที่ 2 กล่าวถึงบทบาทของน้ำในการสร้างความรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจและอำนาจทางทหารของประเทศในยุโรป นับตั้งแต่การคิดค้นสร้างกังหันน้ำและเรือขนส่งสินค้า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การบุกเบิกดินแดนโพ้นทะเล การค้าข้ามทวีป และการล่าอาณานิคมของมหาอำนาจยุโรป โดยเฉพาะจักรวรรดิอังกฤษ

เนื้อหาส่วนที่ 3 เป็นเรื่องวิวัฒนาการสังคมอุตสาหกรรมในยุโรปและอเมริกาเหนือที่ต้องพึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประปาและน้ำเสียในเมืองซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่ขาดไม่ได้เมื่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความหนาแน่นมากขึ้น การพัฒนาเขื่อนขนาดใหญ่เพื่อกักเก็บน้ำไว้เพื่อการผลิตด้านอุตสาหกรรมและอุปโภคบริโภค รวมทั้งระบบคลองส่งน้ำขนาดใหญ่ในสหรัฐอเมริกาที่ทำให้สามารถบุกเบิกใช้พื้นที่กว้างใหญ่ในการปลูกพืชเศรษฐกิจต่างๆ แนวคิดการสร้างเขื่อนและระบบชลประทานขนาดใหญ่นี้ได้แพร่หลายไปทั่วโลก และได้นำมาซึ่งความรุ่งเรืองและความหายนะของชุมชนไปพร้อมกัน

เนื้อหาส่วนสุดท้ายเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของน้ำที่ยุคสมัยที่น้ำเป็นสิ่งขาดแคลนและมีความมากกว่าน้ำมัน บทหนึ่งที่น่าสนใจคือการแย่งชิงแหล่งน้ำและการเกิดสงครามในภูมิภาคตะวันออกกลางที่น้ำเข้มข้นกว่าเลือด ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศคู่กรณี อีกบทหนึ่งในส่วนนี้พูดถึงปัญหาการขาดแคลนน้ำในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะในประเทศจีนและอินเดีย ซึ่งมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงและมีประชากรมากที่สุดในโลกเป็นอันดับหนึ่งและสอง ปัญหาการขาดแคลนน้ำในประเทศเหล่านี้ย่อมมีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนภายในประเทศ ยิ่งผู้คนมีจำนวนเพิ่มและมีรายได้เพิ่ม ย่อมมีความต้องการน้ำเพิ่มขึ้น คำถามคือจะหาน้ำมาจากที่ไหนให้ได้เพียงพอกับความกระหายที่เพิ่มมากขึ้น

หนังสือเล่มนี้ได้ผูกโยงเรื่องน้ำเข้ากับวิวัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี มีตัวอย่างประกอบจากหลายประเทศหลายภูมิภาคในหลายยุคสมัย แม้ว่าแทบจะไม่มีตัวอย่างจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ตาม ผู้อ่านสามารถเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าสังคมในยุคต่างๆ ล้วนแล้วแต่ได้พยายามหาทางออกให้กับปัญหาความขาดแคลนน้ำด้วยแนวคิดและวิธีการต่างๆ แต่สังคมที่ได้พัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพได้สร้างอำนาจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่ความมั่งคั่งมากกว่าสังคมที่พัฒนาเรื่องน้ำได้น้อยกว่าและช้ากว่า บทบาทและความสำคัญของน้ำยิ่งจะทวีคูณมากขึ้น เพราะน้ำมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับอีกสองปัจจัยของการอยู่รอดและความรุ่งเรือง คืออาหารและพลังงาน

หนังสือเล่มนี้เน้นไปที่การใช้น้ำเป็นหลัก คือในด้านชลประทาน ด้านการขนส่ง และด้านสุขภาพ จึงไม่ได้พูดถึงเรื่องอุทกภัยเท่าใดนัก เนื้อหาเกือบทั้งหมดเป็นภาพสิ่งที่เกิดขึ้นมาในอดีต จึงอาจไม่ให้คำตอบหรือทางออกเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและคำถามต่างๆ เกี่ยวกับน้ำที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคต เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนและระหว่างประเทศจะแก้ไขด้วยวิธีการและกลไกไหน เทคโนโลยีและนวัตกรรมอะไรบ้างที่จะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการใช้น้ำและการบริหารจัดการน้ำได้อีกในอนาคต กระนั้นก็ตามก็ถือว่าเป็นหนังสือที่ดีมากสำหรับผู้ที่ต้องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของน้ำในวิวัฒนาการของอารยธรรมมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในข้อเท็จจริงที่ว่ามนุษย์ทุกยุคทุกสมัยได้แย่งชิงน้ำเพื่อความอยู่รอด ความรุ่งเรืองและอำนาจตั้งแต่อดีตเรื่อยมาและคงจะเป็นเช่นนี้อีกตลอดไป